

NÁSTROJ TERRITORIAL IMPACT ASSESSMENT A JEHO APLIKACE V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

Štěpán Nosek

Článek shrnuje základní informace o nástroji Territorial Impact Assessment, včetně příkladů jeho aplikace na úrovni Evropské unie a v některých západoevropských státech. Následně představuje výtah z metodiky zpracované pro účely Ministerstva pro místní rozvoj, která navrhuje způsob ukotvení nástroje Territorial Impact Assessment v českém prostředí.

1. Úvod

V posledních letech se na úrovni Evropské unie (EU) i na úrovni některých členských států EU stále více hovoří o uplatnění nástroje označovaného jako Territorial Impact Assessment (TIA). Hlavním smyslem TIA je ex-ante vyhodnocení územních (prostorových) dopadů určité intervence. Na úrovni EU se jedná zpravidla o hodnocení územních dopadů unijních sektorových politik, na úrovni států se TIA (či její obdoby nesoucí jiný název) často zaměřují na územní dopady projektových záměrů. TIA tedy není jedinou, univerzálně platnou metodikou – tento název je využíván pro spektrum nástrojů, jejichž společným jmenovatelem je vyhodnocení dopadů určité intervence v různých územích.

Mezi státy, kde je obdoba TIA historicky ukotvena, patří především Rakousko a Německo. V těchto státech je TIA známa pod názvy Raumordnungsverfahren (legislativně ošetřená procedura), resp. Raumverträglichkeitsprüfung (procedura uplatňovaná bez legislativního rámce). Hodnocení územních dopadů je v těchto státech aplikováno prostřednictvím ex-ante hodnocení na úrovni projektů. Hodnocení má určité podobnosti s EIA, nicméně vstupuje do něj široká škála dodatečných kritérií [The ESPON Monitoring Committee 2004a,b].

2. Výtah z metodiky zpracované pro účely Ministerstva pro místní rozvoj

2.1 Důvody zpracování metodiky

Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) si v roce 2015 nechalo zpracovat Metodiku hodnocení územních dopadů (dále jen „Metodika“), která navrhuje uplatnění TIA v českém prostředí. Metodika je nastavena na hodnocení projektových záměrů.

V ČR se v současnosti provádí hodnocení dopadů veřejných intervencí zejména pomocí posouzení nákladů a přínosů (CBA, cost-benefit analýzy) nebo pomocí studií proveditelnosti, jichž je CBA hlavní součástí. Toto hodnocení se používá především v případě projektů podpořených ze strukturálních fondů (fondů ESIF). CBA je buď z metodického hlediska, nebo kvůli způsobu použití omezující tím, že se soustřeďuje především na posouzení efektivnosti a účinnosti dosažení cílového stavu a související, zejména další územní efekty nebo územní rozměr intervence obvykle opomíjí.

Omezením CBA je také silný důraz na finanční hodnocení nebo na hodnocení ekonomické vyjádřené finančními částkami – na specifické kvantitativní hodnocení. Je však zřejmé, že některé dopady nelze dostatečně věrohodně kvantifikovat, či nelze tuto kvantifikaci zobecnit, přestože se jedná o dopady, které by měly být brány v úvahu. Metodika CBA je založena na tom, že hodnotitel sám určuje dopady, kterými se v hodnocení bude zabývat. Hodnocení CBA tedy v určitých případech může celou řadu dopadů opomíjet.

Navrhovaná Metodika se snaží slabá místa doposud využívaných metod eliminovat. Metodika je založena na kombinaci, modifikaci a doplnění několika různých přístupů, které se pro hodnocení dopadů používají, i když každý k poněkud jiným účelům, za jiných podmínek a slouží jiným cílům, než hodnocení územních dopadů projektů či regionálních/národních programů. Obecný přístup k TIA, který je rámcově využit i v navrhované metodice, popisuje hodnocení územních dopadů ve třech krocích [Greiving et al. 2008; Zonneveld, Waterhout 2009]. Prvním krokem je Stanovení rozsahu (scoping) intervence, tedy zvážení možných dopadů, vč. příčinných vztahů. Po tomto kroku následuje analýza (analysing) intervencí a možných efektů kvalitativní či kvantitativními metodami. Posledním krokem je samotné posouzení (assessing) dopadů ve vztahu k analyzované politice a sledovanému území. Hlavním cílem metodiky je odpovědět na otázku: „Kdyby se projekt realizoval, co se v území změní a jak se to změní?“

2.2 Proč hodnotit územní dopady

Potřeba více posuzovat vliv rozvojových projektů v území vyplývá jak z potřeby české veřejné správy, tak z rostoucího důrazu kohezní politiky na územní působení intervencí. V obou případech se jedná o potřebu identifikovat a posuzovat důsledky veřejných intervencí, které nemusí být na první pohled zjevné, které jsou z hlediska cílů intervence vedlejší, ale mohou být podstatné, nebo které se mohou lišit podle toho, v jakém území působí.

Ambicí metodiky zpracované pro účely MMR je nabídnout orgánům veřejné správy nástroj, pomocí něž bude možné posuzovat, zda jsou prostředky vynakládány na takové projekty, které budou mít v území co největší efekt nebo zda zamýšlený projekt nebude mít na některá území významnější negativní než pozitivní efekt. Metodika by měla rovněž motivovat jednotlivé úrovně veřejné správy k zamýšlení nad územními dopady jejich intervencí a k jejich formalizovanějšímu hodno-

cení. Metodika byla připravena především z důvodů ex-ante hodnocení projektů, ale je stejně tak využitelná pro hodnocení projektů ex-post.

2.3 Postupy navrhované Metodikou

Metodika navrhuje dvoukolový postup. V 1. kole dojde k obecnějšímu posouzení významnosti projektu s využitím multikriteriálního hodnocení založeného na posouzení několika základních socioekonomických oblastí/sfér (hodnocení významnosti projektu z hlediska dopadů na zaměstnanost, životní prostředí, dopravu, trh/konkurenceschopnost, kvalitu života/nabídku veřejných služeb a ekonomický rozvoj území). Významnost je v tomto případě posuzována především z hlediska územního/řádivostního nebo z hlediska velikosti cílové skupiny, případně jejich kombinací, přičemž každá oblast může mít jiný významový rozsah.

Toto hodnocení by s ohledem na nízkou míru jeho náročnosti měl být schopen provést pověřený/odpovědný zástupce investora/realizátora projektu/záměru, který má jednak dostatečné povědomí o předmětném projektu/záměru a jednak také určitou míru odbornosti, nezbytnou pro vyhodnocení velikosti či typu projektem potenciálně dotčeného převažujícího území, popř. velikosti dotčené populace v jednotlivých dílčích socioekonomických oblastech (např. posouzení, jaký bude mít projekt dopad na dopravu – zda bude tento dopad převažovat pouze na lokální úrovni, tzn. na úrovni města/obce dotčeného projektem nebo zda bude tento dopad postihovat širší území, např. mikroregion, region atd.). Takovouto osobou může být starosta obce (v případě menších obcí), vedoucí odboru či odborný referent městského/obecního úřadu (v případě měst či ORP), vedoucí odboru / odborný referent krajského úřadu, apod.

Ve 2. kole metodiky se provádí identifikace jednotlivých dopadů podle toho, jak bude navržená intervence/projekt působit (logika intervence, teorie změny). Součástí výběru dopadů je také posouzení jejich významnosti pomocí multikriteriální analýzy z hlediska územního rozsahu daného dopadu, jeho závažnosti, jeho pravděpodobnosti a velikosti dotčené skupiny. Vybrané dopady jsou pak dále hodnoceny.

S ohledem na vyšší nároky na odbornou způsobilost při zpracování tohoto hodnocení metodika předpokládá, že hodnocení bude prováděno odborným zpracovatelem nebo zpracovatel-

ským týmem s odpovídajícími hodnotitelskými zkušenostmi pro jednodušší hodnocení, případně odborníky v příslušných oblastech hodnocení, např. v oblasti dopravního plánování, hodnocení dopravních projektů, životního prostředí, apod.

Navržený dvoukolový postup je nový v tom, že do jisté míry formalizuje rozhodování, zdali se nějaký projekt má hodnotit z hlediska územních dopadů či nikoliv a v jaké podrobnosti. Dále umožňuje, opět formalizovaným způsobem, identifikovat dopady, které pravděpodobně nastanou a rozřadit je podle významnosti, která určuje náročnost a podrobnost hodnocení toho kterého dopadu.

3. Aktuální stav a výhled do budoucna

Metodika byla v průběhu roku 2017 certifikována ze strany Technologické agentury ČR. MMR plánuje v roce 2018 jako navazující kroky realizovat sérii školení zaměřenou na seznámení aktérů regionálního rozvoje na obecní, regionální a národní úrovni se zpracovanou Metodikou.

Použité zdroje:¹⁾

GREIVING, S. – FLEISCHHAUER, M. – TARVAINEN, T. – SCHMIDT-THORNE, P. – LARVA, J. (2008): A Methodological Concept for Territorial Impact Assessment Applied to Three ED Environmental Policy Elements. *Raumforschung und Raumordnung*, 66(1), s. 36–51.

MMR (2016): Efektivně územně determinovaných projektů – Metodika hodnocení územních dopadů, 219 s.

The ESPON Monitoring Committee (2004a): ESPON 3.1 Integrated Tools for European Spatial Development. Final report, part A „Scientific and Policy oriented conclusions of ESPON results until September 2004“. Bonn, 163 s.

The ESPON Monitoring Committee (2004b): ESPON 3.1 Integrated Tools for European Spatial Development. Final report, part C „New tools and instruments for European spatial analysis. Bonn, 519 s.

ZONNEVELD, W. – WATERHOUT, B. (2009): EU Territorial Impact Assessment: Under What Conditions? 49th European Congress of Regional Science Association, Łódź, Poland, 25.–29. 8. 2009, 27 s.

*Mgr. Štěpán Nosek
Odbor regionální politiky
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ENGLISH ABSTRACT

Territorial Impact Assessment: A tool and its application in a Czech setting, by Štěpán Nosek

This article summarizes the basic information on a tool named Territorial Impact Assessment and gives examples of its application at the level of the European Union and some countries of Western Europe. The article includes a brief methodology elaborated on behalf of the Ministry for Regional Development in order to suggest how to anchor Territorial Impact Assessment in a Czech context.

1) Text článku je do značné míry převzat z materiálu „Efekty územně determinovaných projektů – Metodika hodnocení územních dopadů“ zpracovaného pro účely MMR prostřednictvím společností Cassia Development & Consulting, s.r.o a BERMAN GROUP, s.r.o. Zpracování metodiky bylo podpořeno Technologickou agenturou ČR, v rámci výzkumného projektu TB040MMR002.